

процессов. Особенно актуальными такие структурные изменения в организации деятельности предприятий становятся в условиях открытости внутреннего рынка и либерализации торговли.

Проведенное исследование позволяет сформулировать следующее:

исследование развития и деятельности таких организационных форм предприятий как ТНК, а так же уровня глобальной конкурентоспособности и глобализации стран, подтверждают обратную зависимость между уровнем глобализации экономики и уровнем конкурентоспособности и эффективности деятельности предприятий, используя механизм взаимосвязи «парадокса Нейсбитта»;

анализ влияния глобализационных процессов, как на экономику Украины, так и на ее отдельных субъектов, показал необходимость поиска методов защиты отечественного товаропроизводителя, где одним из наиболее эффективных является аутсорсинг, результатом реализации которого (как инструмента повышения конкурентоспособности и эффективности деятельности предприятий) является образование и функционирование кластерных структур;

исследование деятельности наиболее прибыльных вертикально-интегрированных Агропромышленных компаний Украины, показал необходимость дальнейшей разработки такого метода защиты отечественного товаропроизводителя и сохранения конкурентоспособности не только предприятий пищевой промышленности и аграрного сектора, но и предприятий других отраслей экономики Украины.

Литература

1. Шишков Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран / Ю. Шишков // МЭиМО, 2003. – №4. – С. 3-14.
2. Naisbitt J. Global Paradox: the Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Slayers/ Naisbitt J. – New York: William Morrow and Company, 1994. – 392 p.
3. Всемирный экономический форум: рейтинг глобальной конкурентоспособности 2009-2010 / Новости гуманитарных технологий. Гуманитарное развитие России и за рубежом: экспертно-аналитический портал. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/state/2009/09/08/2166>.
4. Куприна Н.М. К вопросу о влиянии процесса глобализации на развитие экономики страны и ее субъектов / Куприна Н.М. // Глобалізація інформаційного суспільства й інтеграційні процеси України: стан та перспективи розвитку: матеріали всеукр. наук.-практичної конференції / ред. І.С. Михальський, О.О. Проскуріна та ін.. – Луганськ: Елтон-2, 2011. – 163 с.
5. Швиданенко О.А. Сучасні корпоративні стратегії ТНК / О.А. Швиданенко // Формування ринкової економіки. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 177-192.
6. Управление отношениями с поставщиками // Siemens PLM Software. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.plm.automation>.
7. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія / Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.
8. Шлафман Н.Л. Механізми регулювання розвитку підприємницького сектору : монографія / Н.Л. Шлафман. – Херсон: ХНТУ, ШПРЕД НАН України, 2010. – 284 с.
9. Савенко І.І. Логістичний підхід в управлінні потоками зерно зберігаючи підприємств. Теоретико-правовий та методологічний аспекти: монографія / І.І.Савенко. – Одеса: Поліграф, 2008. – 272 с.
10. Куприна Н.М. Направления сохранения конкурентоспособности предприятий в современных условиях / Куприна Н.М. // Економіка харчової промисловості: Науковий журнал. – Одеса: ОНАХТ, 2011. – 3(11). – С. 17-20.

Рецензент докт. экон. наук, профессор В.Е. Глушков

332.12

*Овчинникова М.О., ст. викладач,
Соломаха Г.П., ст. викладач,*

Херсонський національний технічний університет

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Світовий досвід свідчить, що при виборі певної моделі економічного зростання потрібно враховувати загальне і специфічне, яке є змістом будь-якої економічної системи. Забезпечення економічного зростання в сучасних умовах можливе шляхом розширення масштабів виробництва, зростання випуску продукції, збільшення національного доходу або валового національного продукту, саме ці фактори є впливовими і підлягають дослідженню.

Проблематика оцінювання економічного зростання при формуванні ринкової моделі економіки в Україні була досліджена в роботах таких науковців, як: А.С. Гальчинський [1], М.І. Долішній та С.М. Злупко [4], А.А. Чухно [2], Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур та В.С. Медведєв [3] та ін.

Проте теоретичні дослідження у зазначеному напрямку потребують постійного поглиблення та уточнення у зв'язку з новими викликами сучасного економічного розвитку. Економічне зростання на сьогоднішній день не можна розглядати у відриві від соціально-економічного розвитку, суспільних потреб, науково-технічного прогресу та тощо.

Метою статті є визначення сучасних підходів до оцінювання економічного зростання.

У світовій практиці економічне зростання визначається та вимірюється двома способами: річними темпами зростання у відсотках реального внутрішнього валового продукту за певний період часу та річними темпами зростання внутрішнього валового продукту на душу населення у відсотках.

Економічне зростання країни визначають чотири групи факторів: фактори пропозиції, попиту, ефективності, соціокультурні, інституційні та інші фактори.

Фактори пропозиції забезпечують фізичну здатність економіки до збільшення обсягу виробництва. Тільки наявність більшої кількості ресурсів, їх висока якість сприяють нарощуванню потенціалу країни. Фактори пропозиції включають природні ресурси (землі, корисні копалини, водні ресурси, енергоносії, клімат, лісові ресурси тощо), трудові ресурси, капітал (будівлі, устаткування, дороги тощо), технологію та інновації.

Фактори попиту проявляються через макроекономічне середовище, яке забезпечує рівень споживання, рівний та адекватний наявним ресурсам (оптимальні ціни, податки, процентні ставки тощо).

Фактори ефективності забезпечують оптимальну структуру виробництва та економічне використання всіх наявних ресурсів.

Існує чимало й інших факторів, які впливають на економічне зростання, однак вони не підлягають кількісному вимірюванню. Це соціокультурні та інституційні фактори — сприятлива політична, соціальна, культурна атмосфера, повага до підприємництва, впорядкованість відносин власності тощо.

Аналіз проведених досліджень свідчить, що в останні роки підвищився інтерес до дослідження факторів економічного зростання. Західні вчені в економічному зростанні, окрім факторів капіталу та праці, виділяють «загальний фактор продуктивності» (TFP — total factor productivity) і пропонують методики його вимірювання. На їхню думку, частину економічного зростання не можна пояснити з допомогою вимірювальних факторів — капіталу і праці, і називають її «залишком Солоу» або «загальним фактором продуктивності». У Звіті про світовий розвиток наводяться дані, які засвідчують значну частку цього фактора в економічному зростанні високорозвинених країн світу (від 50 % у США до 87 % у ФРН).

Економічний розвиток є багатофакторним процесом, який відображає зміни в усіх сферах господарського життя країни. Для визначення рівня економічного розвитку країни використовують систему показників: валовий внутрішній продукт на душу населення; виробництво і споживання основних видів продукції на душу населення; показники ефективності економіки (які обчислюються на основі ВВП); національний дохід на душу населення; рівень та якість життя населення.

Основним показником економічного розвитку країни є ВВП на душу населення. За цим показником усі країни поділяються на розвинуті (з ВВП понад 12 тис. дол. на рік) та країни, що розвиваються.

Про рівень економічного розвитку країни свідчать показники виробництва і споживання ключових (базових) видів продукції на душу населення — енергоспоживання, автомобілі, мінеральні добрива, папір, зерно, м'ясо, молоко, цукор тощо.

Показники ефективності економіки найбільшою мірою характеризують рівень економічного розвитку, оскільки характеризують результативність використання основних факторів виробництва: енерго-, матеріаломісткість виробництва, фондівіддачу, фондомісткість, продуктивність праці тощо.

Національний дохід на душу населення — узагальнений показник економічного розвитку країни та ефективності національної економіки.

До показників рівня та якості життя населення відносять: середню тривалість життя, рівень освіти, тривалість робочого дня, забезпеченість житлом, лікарями, вчителями на 1000 осіб, величину денного бюджету особи тощо.

Рівень економічного розвитку країни судять визначається на підставі галузевої структури економіки. Висока частка обробних галузей є ознакою високого рівня економіки.

Для порівняння ефективності національних економік Міжнародний валютний фонд розробив показники порівняльної конкурентоспроможності. Для їх обчислення порівнюють ціни і витрати виробництва в обробній промисловості з відповідними середньозваженими показниками розвинутих країн. Серед цих показників найважливішими є: порівняльний рівень гуртових цін промисловості;

порівняльний рівень експортних цін промислових товарів; питомі витрати на оплату праці (в розрахунку на одиницю продукції); випуск продукції на відпрацьовану людину-годину та ін.

Сутність економічного зростання легко зрозуміти, розглянувши модель, що відображає зв'язок між використаними ресурсами та отриманим результатом. Якщо комбінація ресурсів залишається незмінною, то для збільшення обсягів продукту необхідно залучити більшу кількість ресурсів. Враховуючи, що для створення валового національного продукту потрібні не лише два ресурси: капітал (основні фонди) і праця (трудові ресурси), стає очевидним, що наведена модель дає лише узагальнену оцінку дійсності, оскільки фактори економічного зростання не обмежуються цими двома ресурсами.

Модель, яка відображає дію більшої кількості чинників, повніше відображає реальну картину економічного зростання. Саме такою є модель економічного зростання Р. Солоу, за розробку якої автору було присуджено Нобелівську премію (1987 р.). Основними рисами моделі Р. Солоу є врахування таких чинників зростання, як запас капіталу (заощадження), приріст населення та технологічний прогрес. При зростанні норми заощаджень економіка матиме більше інвестицій, більший запас капіталу, а отже, і більший рівень виробництва. Однак збільшення норми заощаджень має зворотний ефект — призводить до скорочення норми споживання, яке певним чином обмежує виробництво. Таким чином, заощадження сприяють нагромадженню капіталу, збільшують створений продукт, а разом з цим і споживання. Критерієм при виборі норми заощадження є максимізація добробуту суспільства, тобто якнайбільше споживання, який дістав назву «золотого правила». «Золотому правилу» відповідає така норма заощаджень, при якій формується стійка капіталоозброєність, але за умови максимального споживання.

Урахування чинника технологічного прогресу вносить деякі зміни у формулювання «золотого правила»: для максимізації споживання необхідно, щоб витримувалась рівність:

$$MPK = a + n + \delta \text{ або } MPK - a = n + \delta, \quad (1)$$

де $(n+\delta)$ — темпи приросту населення та ефективності праці;

MPK — гранична продуктивність капіталу;

a — норма амортизації.

Економічний зміст формули такий: для формування запасу капіталу і капіталоозброєності необхідно, щоб чистий граничний продукт капіталу ($MPK - a$) дорівнював темпові приросту загального обсягу виробництва $(n + \delta)$.

Для сучасної економіки України характерним є зменшення масштабів виробництва. Застосування моделі Р. Солоу до цієї ситуації дає змогу зробити певні прогнози щодо перспектив економічного зростання.

Саймон Сміт Кузнец (США), українець за походженням, був відзначений премією у 1971 р. за емпірично обґрунтовану інтерпретацію економічного зростання, яка дає нове і поглиблене розуміння соціально-економічної структури і процесу розвитку. Він ввів поняття будівельних циклів, тобто коливань довжиною 18-25 років, які пов'язані з періодичним масовим оновленням житла і деяких виробничих споруд, та пов'язав їх з економічним зростанням. Основні теоретичні положення відображені в таких працях, як: «Столітня динаміка виробництва і цін» (1930), «Питома вага вищих за доходом груп у доході та заощадженнях» (1953), «Капітал в американській економіці» (1961).

Уільям Артур Льюїс (Великобританія) і Теодор Уільям Шульц (США) одержали Нобелівську премію у 1979 р. за піонерські дослідження проблем економічного розвитку, зокрема бідних країн. Основна праця У. Льюїса — «Теорія економічного зростання», а Т. Шульца — «Заходи щодо економічного розвитку слаборозвинутих країн».

Моріс Алле (Франція) був удостоєний Нобелівської премії у 1988 р. за розробку теорії взаємозв'язків економічного зростання, інвестицій, відсоткових ставок, чимало зусиль він витратив на обґрунтування раціональної структури нагромаджень. Практичний досвід господарювання засвідчує, що визначені орієнтири в основному досягаються. Проте зменшення реальних доходів значної частини населення обмежує можливості заощаджень як джерела економічного зростання. Певні надії покладаються на інвестиції, які здійснюють вітчизняні та іноземні інвестори, що разом може підвищити капіталоозброєність праці та стабілізувати її.

Збільшення чисельності населення не зможе в найближчі роки виконати роль джерела зростання, оскільки Україна переживає демографічну кризу, яка виявляється в зменшенні народжуваності та збільшенні частки людей непрацездатного віку. Найбільші надії можна покласти на технологічний прогрес, який неможливо уявити без структурної перебудови економіки,

підвищення професійного рівня працюючих та якості управління, переорієнтації на інтелектуальний капітал.

При ознайомленні з методичними підходами до оцінювання рівня економічного зростання постає закономірне питання – чи можуть вони бути застосовані для оцінювання економічного зростання систем на мезо- та макрорівні. Беручи до уваги, що будь-які елементи системи повинні мати ті ж самі властивості, які притаманні і системі в цілому, можна припустити, що методичний інструментарій оцінки зростання системи можна застосовувати і до оцінки зростання його елементів. Але не всі елементи можуть мати ті ж самі характеристики, що і система. Більш того, окремі елементи можуть мати такі характеристики, яких не має система. Дуже важливо при цьому узгодити темпи та масштаби зростання окремих елементів та системи в цілому. Незбалансований розвиток окремих елементів може призвести до неефективного споживання ресурсів, недоцільних витрат, які не будуть сприяти зростанню капіталу. Як наслідок – скорочення темпів зростання системи в цілому та погіршення передумов для подальшої діяльності окремих суб'єктів економічної діяльності.

Таким чином економічне зростання економіки країни в цілому є основною передумовою економічного зростання окремих суб'єктів економічної діяльності. А збалансоване економічне зростання окремих суб'єктів господарювання є запорукою стійкого зростання економіки в цілому. Тобто методичний інструментарій оцінки економічного зростання повинен комплексно охоплювати та узгоджувати між собою всі ієрархічний рівні національної економіки.

Література

1. Основи економічної теорії / А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. – К.: «Вища школа», 1995.
2. Основи економічної теорії / за заг. ред. А.А. Чухна. – К.: «Вища школа», 2001.
3. Політична економія / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв. – К.: «Ніка - центр», 2000.
4. Долішній М.І. Концептуальні засади регіональної соціально-економічної політики та її компоненти / М.І. Долішній, С.М. Злупко // Регіональна економіка. – 1997. – № 3.

Рецензент докт. екон. наук, професор Г.Г. Савіна

339.137.2:658.82

*Іщайкін Т.Є., аспірант,
ВНЗ Укоопспілка «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

ИННОВАЦИИ В ТОРГОВЛЕ: СУТНІСТЬ І ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ

Сучасні тенденції розвитку економіки упевнено доводять необхідність удосконалення інноваційної діяльності, яка відкриває нові можливості для підвищення конкурентоспроможності і модернізації економічної системи. Інноваційний процес, який охоплює господарську систему в цілому, має специфічний прояв в окремих її галузях. На особливу увагу на даному фоні заслуговує сфера торгівлі.

Значний вплив на розвиток інноватики в цілому справили наукові праці як закордонних дослідників, зокрема І.Балабанова, П. Друкера, С. Ільєнкової, О. Кулагіна, Е. Менсфілда, А.Мухамедьярова, Г. Перлакі, Б. Санто, Т. Смахової, Б. Твісса, Р. Фостера, В. Хартмана, Й. Шумпетера, та ін. так і вітчизняних науковців, а саме: М.Барна, І.Бузько, М.Гурєвої, О. Дація, В. Іжевського, Н. Краснокутської, С. Покропивною, М. Саєнсу, Д.Черваньова, В.Шишкіна та інших.

Разом з тим, на даний час чітко сформульованого визначення «інновації в торгівлі» в науковій літературі немає. Всі існуючі трактування «інновацій» є досить загальними і такими, що можуть застосовуватися у будь-якій галузі народного господарства. Це пояснюється у першу чергу тим, що як вітчизняній, так і світовій науковій літературі властива багатогранність поглядів на сутність поняття «інновація». І це не дивно, бо як зауважив відомий американський футуролог Елвін Тоффлер, серед проблем, з якими стикається бізнес, немає важливішої і складнішої, ніж проблема нововведень [11].

Крім того, варто зазначити, що незважаючи на значне накопичення емпіричних знань та теоретичних концепцій, ще відсутня узагальнююча теорія з інноватики, існують розбіжності з ряду важливих методологічних питань, тлумачення основних категорій. Все це свідчить на користь проведення подальших досліджень з питань формування категоріального апарату теорії інноватики, зокрема у сфері торгівлі, і підтверджує актуальність обраної для розгляду теми.

Відповідно до цього метою та завданнями статті є систематизація поглядів науковців на сутність категорії «інновації» і «інновації в торгівлі», їх класифікацію, визначення особливостей, які є характерними саме для інновацій в торгівлі, формування авторського погляду на їх сутність та види.